

**I MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
„UKRAINA – 20 LAT PO POMARAŃCZOWEJ REWOLUCJI –
BEZPIECZEŃSTWO EUROPY I ŚWIATA W XXI WIEKU
W KONTEKŚCIE WOJNY NA UKRAINIE”
– KRAKÓW, 16-17 KWIETNIA 2024 R.**

W dniach od 16 – 17 kwietnia 2024 roku w Krakowie w murach Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej odbyła się konferencja naukowa pt. **„Ukraina – 20 lat po pomarańczowej rewolucji – bezpieczeństwo Europy i świata w XXI wieku w kontekście wojny na Ukrainie”**, której inicjatorem i pomysłodawcą była dr Małgorzata Kuźbida, pracownik Instytutu Dziennikarstwa i Stosunków Międzynarodowych UEK w Krakowie. Do organizacji przedsięwzięcia dołączyli się przedstawiciele Południowo - Wschodniego Instytutu Naukowego w Przemyślu – w tym jego założyciel dr hab. Stanisław Stępień, który przewodniczył Radzie Naukowej Konferencji. Polskie Towarzystwo Geopolityczne oddział w Krakowie reprezentowała dr Monika Noviello, która została sekretarzem konferencji. Patronem naukowym wydarzenia był Rektor UKEN prof. dr hab. Piotr Borek. Szerokie grono Komitetu Naukowego, którego przedstawiciele reprezentowali takie instytucje jak UMCS w Lublinie – za pośrednictwem profesora Walentego Baluka, Politechnikę Lwowską Wydział Nauk Społecznych reprezentował dr hab. Mykola Buchyn, Uniwersytet Przykarpacki reprezentował Dziekan Wydziału Historii Ihor Hurak, Akademię Sztuki Wojennej – reprezentowała dr hab. Iwona Urych, nadało interdyscyplinarny i międzynarodowy wymiar konferencji. Nie sposób wymienić wszystkich znakomitych gości, którzy uświetnili obrady swoją obecnością.

Dla organizatorów, spotkanie to miało charakter nie tylko naukowy, ale również społeczny, bowiem wraz z przedstawicielami nauki głos w dyskusji zabrali reprezentanci organizacji pozarządowych z Polski i Ukrainy, środowiska eksperckie, politycy w tym m.in. ambasadorzy Polski na Ukrainie - Jacek Kluczkowski i Jan Piekło, przewodniczący rady programowej Forum Ekonomicznego Zygmunt Berdychowski, Minister Środowiska i Klimatu Miłosz Motyka.

Środowisko dziennikarzy reprezentowała m.in. Maria Przełomieć, była korespondentka BBC w Kijowie w czasie „Pomarańczowej Rewolucji”, twórca programu telewizyjnego *Studio Wschód*. Szeroka gama gości pozwoliła na zainicjowanie wokół wydarzenia naukowego platformy, będącej miejscem spotkań ludzi, których praca zawodowa związana jest z szeroko pojętymi relacjami Polski, Ukrainy i pozostałych państw Europy Wschodniej.

Interdyscyplinarność wydarzenia była zagwarantowana m.in. przez udział w obradach osób reprezentujących środowiska wojskowe, medialne i naukowe. Obecni byli m.in. generałowie Jerzy Gut oraz Bogusław Pacek, eksperci z NASK - Klaudia Rosińska i Małgorzata Kilian Grzegorzczuk, a także założyciel Fundacji Centrum Badań nad Współczesnym Środowiskiem Bezpieczeństwa – Michał Marek. Polskie Towarzystwo Geopolityczne reprezentowali m.in. Piotr Wilczyński i Andrzej Zapałowski. Dzięki szerokiemu spektrum specjalistów, reprezentujących zarówno odmienne stanowiska naukowe, jak i ciekawe spojrzenie na współczesne wydarzenia w relacjach międzynarodowych, udało się zagwarantować dynamikę dyskusji oraz utrzymać koloryt prowadzonych debat.

Mając na uwadze, że w roku 2024 mija 20 lat od wydarzeń, które przeszły do historii pod nazwą „Pomarańczowa Rewolucja”, organizatorzy konferencji zaprosili również ekspertów, którzy dokonywali próby sformułowania odpowiedzi na pytanie dotyczące przyszłości Ukrainy i Europy. W tym celu stworzono listę liderów, której skład jest dostępny w materiałach pokonferencyjnych oraz na stronie internetowej konferencji (<https://ukraina.uken.krakow.pl/mistrzowie-konferencji/>).

Pierwszy dzień konferencji był poświęcony przede wszystkim analizie polityki międzynarodowej Ukrainy prowadzonej od roku 1991, której tłem były wydarzenia z roku 2004. „**Ukraina – 20 lat po pomarańczowej rewolucji – bezpieczeństwo Europy i świata w XXI wieku w kontekście wojny na Ukrainie**”, to temat stanowiący genezę współczesnych debat opartych na takich zagadnieniach jak, *kształt ładu międzynarodowego, czy ponownej militaryzacji Europy*. Pytania te wciąż są zasadne, nie tylko w kontekście wojny trwającej na Ukrainie, ale także zmian zachodzących w XXI wieku w obszarze polityki międzynarodowej, społecznej, ekonomicznej w Europie i na świecie. Zwłaszcza zmiany geopolityczne ostatnich dziesięcioleci, które zaszły w Europie Wschodniej sprawiły, że obszar ten stał się niezwykle interesującym polem badawczym dla szerokiego grona naukowców: politologów,

socjologów, ekonomistów, badaczy stosunków międzynarodowych i bezpieczeństwa międzynarodowego, antropologów, historyków cywilizacji i geopolityków.

Środowisko naukowe, pomimo wielokrotnie podejmowanych dyskusji, nadal nie sformułowało racjonalnych wniosków wynikających z wydarzeń na Ukrainie od roku 2004, aż po rok 2014. Nie znalazło też odpowiedzi na pytania o przyszłość tego kraju, rozdieranego wewnątrz i zewnątrz. Zwłaszcza w obszarze identyfikacji politycznej i jej przeobrażeń dokonywanych przez ukraińskie społeczeństwo. Temu zagadnieniu poświęcono sesję plenarną pt. *Od Pomarańczowej Rewolucji do akcesji w NATO i UE, Ukraina w obliczu wojny*. Pierwszy blok tematyczny, prowadzony przez Zygmunta Berdychowskiego, ukazał retrospektywę minionych wydarzeń, z punktu widzenia bezpośrednich uczestników oraz jej biernych odbiorców. W trakcie debaty jednogłośnie uznano polskie zaangażowanie, zarówno na szczeblu państwowym jak i społecznym. Nie bez znaczenia był również głos zabranych przez Jacka Kluczkowskiego, ówczesnego ambasadora RP w Kijowie. W podobnym tonie wypowiedział się Jan Piekło, również były polski ambasador RP w Kijowie, którego zdaniem to dzięki stanowisku polskiej dyplomacji, zaczęto przedstawiać europejskie aspiracje społeczeństwa ukraińskiego. Dążenia oddolne przyczyniły się również do licznych zmian określających politykę zagraniczną Ukrainy, dzisiaj wyraźnie ukazującą jednostronny wybór, wiążąc się z państwami zachodnimi. Wówczas bezpośredni udział w wydarzeniach „pomarańczowej rewolucji” brali m.in. politycy tacy jak Prezydent Aleksander Kwaśniewski, jako głowa państwa, ale również studenci, reprezentujący Akademię Pedagogiczną jako międzynarodowi obserwatorzy wyborów prezydenckich na Ukrainie.

W drugiej części obrad podjęto próbę wytłumaczenia zmian dokonywanych przez społeczeństwo i sformułowania odpowiedzi na pytanie, co determinuje poszczególne jednostki do stawiania oporu przeciwko rządzącym i jakie to rodzi konsekwencje. W panelu zatytułowanym *„Społeczeństwo w obliczu zagrożeń -społeczeństwo Polski i Ukrainy w kontekście rewolucji, wojny, migracji, kreacja tożsamości”*, zwracano uwagę przede wszystkim na bezpośredni udział społeczeństwa, będącego jednym z trwałych filarów kreujących wzajemne relacje międzynarodowe. W opinii profesora Walentego Baluka, to wielopokoleniowe i wielopłaszczyznowe przenikanie się obu społeczeństw zawsze było czynnikiem naturalnym. Położenie geograficzne obu państw zawsze będzie generowało konieczność

koegzystencji, mimo zmian dokonywanych w obrębie sceny politycznej zarówno Polski jak i Ukrainy. W tej części obrad udział w dyskusji wziął również dr hab. Piotr Długosz, który zaprezentował referat pt. *Uchodźczyńie wojenne z Ukrainy, dwa lata w Polsce*. Na podstawie przeprowadzonych badań, ukazano obraz nowej rzeczywistości społecznej, który jednoznacznie udowadnia, przenikanie się społeczeństw Polski i Ukrainy. Rodzi się tym samym nowa kategoria obywatela, podobnie jak w przeszłości określanego *Gente Ruthenus Nazione Polonus*, o czym w swoim przemówieniu mówiła dr Małgorzata Kuźbida.

Nie bez znaczenia był również blok tematyczny poświęcony roli mediów. Konflikt zbrojny rosyjsko - ukraiński, doprowadził do powstania nowej dziedziny zagrożeń jakim jest *dezinformacja*. Przez udział mediów społecznościowych, tradycyjne środki przekazu tracą na znaczeniu, nowa forma komunikacji między narodami, stanowi pole do działań zarówno pozytywnych jak i negatywnych. O powstaniu fali tzw. „baniak” informacyjnych zacierających rzeczywistość, mówiła m.in. Liudyla Yuzva, socjolog z Uniwersytetu w Kijowie. Proces tworzenia się nowych obrazów i ich różnorodnej interpretacji, doprowadzać ma do kreowania alternatywnej rzeczywistości, często mieszania faktów z mitami, co stanowi kolejne zagrożenie, zwłaszcza dla relacji polsko-ukraińskich. Stronami konfliktu nie są już tylko dwa państwa - Ukraina i Rosja. Proces dezinformacji szerzony zwłaszcza w obrębie państw sąsiadujących z Ukrainą, jest w opinii ekspertów narzędziem walki pozamilitarnej, który po ustaniu zmagania wojennych będzie używany do formułowania treści w relacjach między państwami. O tej niezgodności w ocenach stanu faktycznego zarówno o polu walki, jak i o prawdziwości ocen wystawianych przez liczne środowiska naukowe i pozanaukowe dyskutowali specjaliści w panelu pt. *„Zapobieganie i zwalczanie zagrożeń militarnych i pozamilitarnych dla Polski – wnioski z wojny na Ukrainie”*. Debata ta jednoznacznie ukazała wciąż odmienne spojrzenie na takie kwestie jak militaryzacja państwa w kontekście stanu faktycznego armii w Polsce i Europie. Czy państwa Zachodu wyciągną wnioski z trwającej wojny, oraz jakie będą jej dalsze konsekwencje? W opinii Andrzeja Zapałowskiego, obecny konflikt ukazał jednoznacznie, że brak silnej armii mimo rozwoju nowoczesnych technologii zawsze będzie największym zagrożeniem dla stabilności bezpieczeństwa i trwałości każdej państwowości, zwłaszcza dla Polski sąsiadującej bezpośrednio z Ukrainą. Ważnym aspektem tej dyskusji było ukazanie odmiennej oceny sytuacji stanu faktycznego, jaki istnieje na froncie. Osoby związane z

Siłami Zbrojnymi m.in. generał Bogusław Pacek, czy Paweł Olbrycht jednoznacznie wskazywali na nierównomierność wsparcia militarnego okazywanego Ukrainie przez państwa Zachodu. Próby dokonania oceny, w jakich okolicznościach nastąpi zakończenie wojny, dla debatujących były zróżnicowane. Obok opinii wyrażających nadmierny optymizm względem stanu faktycznego o państwie ukraińskim oraz jego dalszych losów, należy wspomnieć również o opiniach pesymistycznych. Pierwszy dzień obrad był również przełomowy pod względem tematycznym. Organizatorzy postanowili przełamać naukowy charakter przedsięwzięcia, zapraszając do debaty również praktyków. To dzięki udziałowi w konferencji aktywistów społecznych, ludzi tworzących organizacje pozarządowe, m.in. z fundacji „Pomoc Ukrainie”, „Niezłomne”, „Zustricz”, „Freedom Space” czy stowarzyszeniu „Mudita”, poruszono zagadnienia, które ukazały dynamiczny charakter zmian jakim podlegają oba społeczeństwa.

Drugi dzień obrad przebiegał w formie zdalnej, w trakcie którego starano się zaprezentować zagadnienia związane z trwającą obecnie wojną. W wielu wypowiedziach zwrócono uwagę, że czynnikiem, który nie stwarza atmosfery sprzyjającej naukowej dyskusji jest fakt, że na aktualne tematy ukraińskie wypowiadają się obecnie przede wszystkim bardzo liczni politycy, publicyści i internetowi blogerzy. Propagowane przez nich narracje okazują się być albo pozbawione chłodnej analizy sytuacji i przesyczone emocjami, albo są świadomie tworzonymi narzędziami w wojnie informacyjnej. Wypowiedzi badaczy, dla których celem jest naukowa prawda, giną w powodzi sensacyjnych publikacji mających wzbudzać emocje, kształtować postawy, gasić lub rozbudzać nadzieje, zniechęcać albo zagrzewać do walki. Konferencja otworzyła cykl spotkań, które w zamyśle organizatorów mają stanowić fundament dla środowiska naukowego osób z Polski i państw Unii Europejskiej, zajmujących się badaniami nad bezpieczeństwem w kontekście stosunków międzynarodowych, ze szczególnym uwzględnieniem Ukrainy. Państwo to bowiem w swojej konstrukcji społecznej, politycznej, gospodarczej oraz geograficznej stanowi pole do badań w wielu obszarach nauk społecznych.

W trakcie konferencji zaprezentowano również analizy niesprzyjające Ukrainie, mówiono o negatywnych czynnikach, jakie będą stanowiły problem społeczny dla Europy m.in. przez pytania o gotowość i stabilność społeczeństw, zarówno na Ukrainie, jak i poza jej granicami. Starano się również przedstawić scenariusze określające pozostanie Ukrainy w stanie wojny, nawet w sytuacji jej formalnego zakończenia.

Liczne grono badaczy, którzy pojawili się w Krakowie oraz w formie *on line* pozwoliło organizatorom na podział debat. Zaowocowało to stworzeniem równolegle kilku miejsc panelowych, zarówno formalnych jak i nieformalnych. W rozmowach kularowych można było usłyszeć również wiele komentarzy na temat przedsięwzięcia. Oczywiście obok uwag krytycznych było również wiele pozytywnych i budujących spostrzeżeń. Dzięki bezpośredniej transmisji w formie *on line* i nagraniu obrad na platformie *YouTube*, istnieje możliwość samodzielnej oceny przedsięwzięcia¹.

Dla środowiska naukowego zebranego w *Institucie Dziennikarstwa i Stosunków Międzynarodowych UKEN*, zorganizowanie konferencji naukowej, w której udział wzięło ponad 150 osób było okazją do formalnego zainicjowania *Akademickiego Centrum Badań nad Europą Środkową i Wschodnią UKEN*, powołanego decyzją Rektora profesora Piotra Borka z dnia 11 lipca 2024 roku. Zgodnie z założeniami formalnymi jakie przyświecały organizatorowi konferencji, cel został osiągnięty, co pozwoli w dłuższej perspektywie ponownie zorganizować kolejny cykl spotkań, na które zaproszeni są badacze z Polski i państw, zajmujący się szeroko pojętą tematyką bezpieczeństwa, stosunków międzynarodowych oraz geopolityką.

Małgorzata Kuźbida

¹ Zob.: https://www.youtube.com/watch?v=lqqTb8n_0J8.